שבילי פנחס

"ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר"

יעקב אבינו מסר נפשו לחזור בלילה על פכים קטנים
הכנה לנס חנוכה שנעשה בפך השמן הטהור שמדליקים בלילה

בפרשתנו פרשת וישלח, דבר בעתו מה טוב להתבונן במאבק הקשה שנאבק שרו של עשו עם יעקב אבינו (בראשית לב-כה):

"ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר. וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו. ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. ויאמר אליו מה שמך ויאמר יעקב. ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל. וישאל יעקב ויאמר הגידה נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אותו שם".

וצריך ביאור להבין ולהשכיל, מהו המעשה המיוחד שעשה יעקב אבינו עתה כשהיה בדרכו להתפייס עם עשו, שגרם לשרו של עשו להיאבק עמו. זאת ועוד, מהו הענין שכשראה שרו של עשו שלא היה יכול ליעקב בחר מכל האברים לפגוע דוקא **"בכף ירכו"**.

הגילוי של ה"חתם סופר" בענין הפגם בכף ירכו כ"ף בגימטריא מאה אנשים שהרג הס"מ בכל יום

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה בהקדם גילוי נפלא של מרן ה"חתם סופר" זי"ע ב"דרשות חתם סופר" (חלק א דף פג טור ב), שמבאר ענין הפגם שהטיל שרו של עשו בכף ירך יעקב, על פי מה ששנינו בגמרא (מנחות מג:): **"תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר** (דברים י-יב) **ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך"**. ופירש רש"י שהוא על דרך: **"אל תקרי מה אלא מאה"**.

והנה במדרש תנחומא (פרשת קרח מאמר יב) וכן במדרש רבה (במדבר יח-כא) מבואר כי דוד המלך תיקן לברך מאה ברכות בכל יום, ודרשו כן ממקרא שכתוב (שמואל ב כג-א):

"נאום דוד בן ישי ונאום הגבר הוקם על, משיח אלקי יעקב ונעים זמירות ישראל, הוקם ע"ל בגימטריא מאה כנגד מאה ברכות, שבכל יום היו מתים מישראל מאה אנשים, בא דוד ותיקנן למאה ברכות, ועתה ישראל מה ה' אלקיך, קרי ביה מאה אלו מאה ברכות, כיון שתקנום נעצרה המגפה".

לפי זה מבאר ה"חתם סופר" הפגם שעשה שרו של עשו בכף ירך יעקב, שרמז לו בכך שהוא עתיד להרוג מאה אנשים מיוצאי ירכו בכל יום כמנין **כ"ף**, ועל כך נאמר **"ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו"**. אולם אחר כך גילה לו הס"מ עצמו איך לבטל מאה מיתות על ידי מאה ברכות בכל יום, וזהו שכתוב **"ויברך אותו שם"**.

ישרא"ל בגימטריא אמ"ת עם ק' ברכות

בדרך זו מבאר ה"חתם סופר" מה שאמר שרו של עשו ליעקב: **"לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל"**. על פי מה שמצינו כי מדתו של יעקב היא **"אמת"** כמו שכתוב (מיכה ז-כ): **"תתן אמת ליעקב"**. והנה הס"מ מצליח ח"ו להמית מישראל לאחר שהחטיאם על ידי שהוא מוריד את האות **א'** מתיבת **"אמת"** ונשארו אותיות **"מת"**, ועל ידי זה המית מאה מישראל בכל יום, כמו שהיה בימי דוד.

לכן תיקן דוד המלך לברך מאה ברכות בכל יום, שהן מסוגלות לבטל את המיתה ומחזירות את האות **א'** לתיבת **"אמת"**, על כן תראה כי **אמ"ת** עם **ק'** ברכות עולות בגימטריא **ישרא"ל**. וזהו שאמר שרו של עשו **"לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל"**, כי על ידי שישראל מזרע יעקב שנקרא **"אמת"** יברכו מאה ברכות בכל יום, יצטרפו **ק'** ברכות עם **אמ"ת** שעולה בגימטריא **"ישראל"**. זהו תוכן דבריו הקדושים.

ויש לומר כי ענין זה רמוז בכתוב שמשם למדו חכמינו ז"ל שצריך לברך מאה ברכות בכל יום: **"ועתה ישראל"**, מכיון שאנו נקראים בשם **ישרא"ל**, מזה תשכיל להבין כי **"מה ה' אלקיך שואל מעמך"**, אל תקרי **"מה"** אלא **"מאה"** ברכות, שיחד עם מדתו של יעקב **אמ"ת** עולה בגימטריא **ישרא"ל**.

יומתק להבין בזה הטעם שזכה דוד המלך לתואר **"נעים זמירות ישראל"**, באותו כתוב שרמוז בו שתיקן לברך מאה ברכות: **"נאום דוד בן ישי ונאום הגבר הוקם על, משיח אלקי יעקב ונעים זמירות ישראל"**, כי מאחר שבפסוק זה נזכר **"הוקם על" - ע"ל** בגימטריא **ק'** ברכות שתיקן, לכן מכנהו הכתוב משיח **"אלקי יעקב"**, כי לדוד המלך נתגלה מה שגילה הס"מ ליעקב אבינו הסגולה של מאה ברכות, ומטעם זה זכה דוד לתואר **"נעים זמירות ישראל"**, כי הוא תיקן לישראל לזמר לה' מאה ברכות בכל יום שמהן יוצא מספר **ישרא"ל**.

הנה מה טוב ומה נעים לבאר לפי ה"חתם סופר" פירוש הפסוקים: **"ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר, וירא כי לא יכול לו"**, כי יעקב מצד עצמו היה כולו קודש ולא היה שרו של עשו יכול לשלוט עליו, **"ויגע בכף ירכו"**, שפגע ביוצאי ירך יעקב בדורות הבאים שלא יהיו בשלימות כיעקב, להמית מהם בכל יום מאה אנשים כמספר **כ"ף**, ומרוב צערו **"ותקע כ"ף ירך יעקב בהאבקו עמו"**.

אולם הקב"ה עשה חסד עם יעקב אבינו, שנמשך המאבק עד עלות השחר, שאז ביקש ממנו שרו של עשו **"ויאמר שלחני כי עלה השחר"**, והשיב לו יעקב **"לא אשלחך כי אם ברכתני"**, רק אם תגלה לי את סוד הברכה, שעל ידה אוכל לבטל את כוחך בעתיד שלא תוכל להרוג מאה אנשים מיוצאי ירכי בכל יום, והוכרח שרו של עשו לגלות לו הסוד, שביטול המיתה הוא על ידי שיברכו מאה ברכות בכל יום.

לכן הוסיף שרו של עשו לומר: **"ויאמר אליו מה שמך, ויאמר יעקב, ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל"**, כי בשם **ישרא"ל** רמוזות **ק'** ברכות המצטרפות למדת **אמ"ת** של יעקב שעולה בגימטריא **ישרא"ל**. וזהו שמפרש הטעם לשם ישראל **"כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל"**, כי בשם **ישרא"ל** התגבר יעקב אבינו על הס"מ שלא יוכל להמית **ק'** אנשים מישראל בזכות **ק'** ברכות, ועל כך מסיים הכתוב **"ויברך אותו שם"**, שגילה לו הס"מ הסגולה של מאה ברכות בכל יום להינצל ממאה מיתות.

יעקב אבינו מסר נפשו לחזור על פכים קטנים לעשות פועל דמיון לנס חנוכה בפך השמן הטהור

כעבדא קמיה מאריה נראה לברר מקחו של צדיק מרן ה"חתם סופר" זי"ע, ליישב הפליאה הגדולה מה ראה שרו של עשו דוקא עכשיו, אחרי שכבר עברו שנים רבות מאז שלקח יעקב את הברכות מעשו, לפגוע בכף ירכו של יעקב, ולגלות לו שהוא עתיד להמית מאה אנשים בכל יום משום שלא בירכו מאה ברכות בכל יום. זאת ועוד, מהו הקשר בין מאה אנשים שהרג בכל יום למה שנגע דוקא בכף ירך יעקב, הן אמת כי **כ"ף** בגימטריא מאה, אבל מה ענין "**כף ירך יעקב**" למאה המיתות.

ונראה לבאר הענין בזה על פי מה שפירש רש"י ומקור הדבר בגמרא (חולין צא:): "**ויותר יעקב לבדו, אמר רבי אלעזר שנשתייר על פכין קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם**". ושנינו עוד בגמרא (שם): "**ויאבק איש עמו עד עלות השחר, אמר רבי יצחק מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה**". ופירש רש"י: "**מדקאמר עד עלות השחר, שמע מינה לא ניתנה רשות למזיק להזיק ביום, לפיכך לא הוצרך שמירה**".

ויש לתמוה על יעקב אבינו עמוד התורה שהכתוב מעיד עליו (שם כה-כז): "**ויעקב איש תם יושב אהלים**", ופירש רש"י: "**אהלו של שם ואהלו של עבר**". ואחר כך כשברח מעשו אחיו לפני שהלך לחרן היה טמון י"ד שנה בבית מדרשו של עבר ועסק בתורה, כמו שפירש רש"י (שם כח-יא): "**י"ד שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה**", הרי ברור שלמד שם גם כן הלכה זו שלא יצא תלמיד חכם יחידי בלילה, אם כן איך סיכן את נפשו לצאת יחידי בלילה כשניתנה רשות למזיק להזיק כדי להשיג פכים קטנים, ולא המתין לחזור עליהם ביום כשאין רשות להזיק.

רחש לבי דבר טוב לבאר הענין בזה, על פי הקדמה יקרה מאירת עינים מדברי רבותינו הקדושים מאורי עולם, ה"מגלה עמוקות", השל"ה הקדוש וה"חתם סופר" זי"ע [שנביא לשון קדשם להלן], שגילו לנו חידוש גדול לבאר הענין שטרח יעקב באותו לילה לחזור על אותם פכים קטנים, שהתכוון לעשות בכך הכנה לנס חנוכה שהיה עם פך אחד של שמן טהור, כמו ששנינו בגמרא (שבת כא:):

"**מאי חנוכה, דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון... שכשנכנסו יוונים להיכל טימאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה**".

הנה כי כן זהו הענין שמסר יעקב נפשו לחזור על פכים קטנים, כדי לעשות בזה הכנה לנס חנוכה בפך אחד של שמן טהור. ונראה לבאר לפי זה מה שאמרו בגמרא שחזר על "**פכין קטנים**" בלשון רבים, אף שבחנוכה נמצא רק פך אחד של שמן, כי מאחר שעשה הקב"ה נס לישראל שנתרבה השמן להדליק בו שמונה ימים, הרי זה כאילו היו שמונה פכים קטנים.

ויש להוסיף תבלין לבאר ענין זה על פי קושייתו הידועה של ה"בית יוסף" (או"ח סימן תרע), על מה שקבעו חכמינו ז"ל שמונת ימי חנוכה על נס הנרות שהדליקו ממנו שמונה ימים, כי מאחר שמצאו פך אחד של שמן טהור שהיה בו כדי להדליק יום אחד, נמצא שלא היה הנס אלא שבעה ימים. ותירץ באחד מן התירוצים שבכל לילה אחרי שרוקנו את הפך למלא את הנרות בשמן נתמלא הפך מחדש בשמן, נמצא שבנס חנוכה היו כאילו שמונה פכים.

יעקב אבינו מסר נפשו על פכים קטנים פועל דמיון לחשמונאים למסור נפשם כנגד היוונים

בדרך זו במסילה נעלה לבאר הטעם שמסר יעקב אבינו את נפשו לחזור על הפכים הקטנים דוקא בלילה בזמן שליטת המזיקים, על פי מה שכתב הרמב"ן פרשת לך לך (בראשית יב-ו):

"**אומר לך כלל תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בענין אברהם יצחק ויעקב, והוא ענין גדול הזכירוהו רבותינו בדרך קצרה, ואמרו** (מדרש תנחומא פרשת לך אות ט) **כל מה שאירע לאבות סימן לבנים. ולכן יאריכו הכתובים בסיפור המסעות וחפירת הבארות ושאר המקרים, ויחשוב החושב בהם כאילו הם דברים מיותרים אין בהם תועלת, וכולם באים ללמד על העתיד, כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלושת האבות, יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבוא לזרעו**".

והוסיף שם הרמב"ן עוד כלל גדול, שכל מעשה אבות היה בבחינת פועל דמיון לדורות הבאים, ובלשון קדשו: "**ודע כי כל גזירת עירין כאשר תצא מכח גזירה אל פועל דמיון, תהיה הגזירה מתקיימת על כל פנים, ולכן יעשו הנביאים מעשה בנבואות... ולפיכך החזיק הקדוש ברוך הוא את אברהם בארץ ועשה לו דמיונות בכל העתיד להיעשות בזרעו**".

הנה כי כן יאירו עינינו להבין הטעם שמסר יעקב אבינו את נפשו לחזור אחרי פכים קטנים דוקא בלילה בזמן שליטת המזיקים, כי התכוון לעשות בכך פועל דמיון ללמד את החשמונאים, שדוקא בזמן שליטת מלכות יון הרשעה, אשר חכמינו ז"ל מגדירים אותה במדרש (ב"ר ב-ד): "**וחושך זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל**", ילכו בדרכו של יעקב למסור את נפשם להילחם כנגד היוונים, אף שהיו חלשים כנגד גבורים ומעטים כנגד רבים.

מה מאד יומתק להבין בזה הטעם שתיקנו החשמונאים מצות הדלקת נרות חנוכה דוקא בלילה אחרי שקיעת החמה, כי רצו לרמז בכך כי הטעם שמסרו נפשם להילחם כנגד היוונים, וחפץ ה' בידם הצליח שנצחו במלחמה, הוא משום שלמדו כן מיעקב אבינו שמסר נפשו לחזור אחרי הפכים הקטנים של נס חנוכה דוקא בלילה בזמן שליטת המזיקים, ושמר עליו הקב"ה שלא יוכל שרו של עשו שהוא הס"מ לשלוט עליו, ולכן זכר לנס זה קבעו החשמונאים להדליק נרות חנוכה דוקא בלילה.

המקור מהשל"ה הקדוש וה"מגלה עמוקות" "ויזרח 'לו' השמש" - ל"ו נרות חנוכה

עתה נביא את המקורות שחזר יעקב על פכים קטנים של חנוכה, והנה המקור הראשון

מגלה עמוקות: יעקב מסר נפשו לחזור על "פכים קטנים" הכנה לנס חנוכה בפך אחד של שמן טהור

"ויגע בכף ירכו" שפגם בירך שמאל של יעקב שהיא כנגד מדת הוד שתיקנו החשמונאים בנס חנוכה

מגלה עמוקות: "ויזרח לו השמש" רמז על ל"ו נרות חנוכה לרפאות את צליעתו של יעקב אבינו שנגרמה על ידי הפגם במדת ההוד

של"ה הקדוש: "ובודאי יש דברים גדולים רמוזים בפכים קטנים, ואז תבין גם כן סוד פך שמן של חנוכה"

חתם סופר: "ויגע בכף ירכו" - כ"ף בגימטריא ק',
שרו של עשו גילה לו שהוא עתיד להמית מאה אנשים כל יום

"ויברך אותו שם" - שרו של עשו גילה ליעקב הסגולה
לברך מאה ברכות בכל יום לבטל מאה מיתות

"ישראל יהיה שמך" - ישרא"ל בגימטריא מדתו של יעקב אבינו
אמ"ת יחד עם ק' ברכות שצריך לברך בכל יום

דוד המלך נקרא: "נעים זמירות ישראל",
כי הוא תיקן לברך מאה ברכות שמהן יוצא מספר ישרא"ל

לכך בדבריו הקצרים של השל"ה הקדוש (פרשיות וישב מקץ ויגש תורה אור אות יב) שכתב בלשון קדשו: **"והנה כתיב ותקע כף ירך יעקב, וזה בא ליעקב על שנשאר יחידי, כי שכח פכים קטנים והלך אחריהם, ובודאי יש דברים גדולים רמוזים בפכים קטנים, ואז תבין גם כן סוד פך שמן של חנוכה"**. והאריך לבאר הענין בזה בדרך סוד.

והנה עוד מקור לכך בדברי ה"מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן סו) שכתב בלשון קדשו: **"ראה משה מה שיהיה בימי חשמונאי... שאז נתקן מדת הוד ירך יעקב בפך של שמן, שהם סוד פכים קטנים של יעקב, ונעשה הנס בח' ימים"**. וכן כתב ה"מגלה עמוקות" עוד בפרשת מקץ: **"לכן תיקנו להודות ולהלל, כי אז נתקן הוד... שהיה יעקב צולע על ירכו כאשר מסר נפשו על פך של שמן, ויזרח לו השמש, הן הן** (ישעיה ו-ב) **שרפים עומדים ממעל לו"**.

כאשר נתבונן נראה שהוא מגלה לנו ב' חידושים, חידוש אחד שיעקב אבינו חזר על פכים קטנים כדי לעשות הכנה לנס חנוכה בפך השמן, וחידוש שני שהוא מבליע בתוך דבריו הקדושים, כי שרו של עשו נלחם עם יעקב למנוע ממנו הנס של חנוכה, וכאשר ראה שאינו יכול לו נגע בכף ירכו, לפגום ברגל שמאל שהיא כנגד מדת הוד, אשר כפי שיתבאר לפנינו בשם רבינו האריז"ל תיקן מתתיהו בן יוחנן כהן גדול מדת הוד בשמונת ימי חנוכה [ואי"ה להלן נרחיב הביאור על הפגם במדת הוד והתיקון על כך בנס חנוכה].

לפי האמור מוסיף ה"מגלה עמוקות" רמז נפלא בפסוק (בראשית לב-לב): **"ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צולע על ירכו"**. ופירש רש"י: **"ומדרש אגדה ויזרח לו לצרכו לרפאות את צליעתו"**. והרמז בזה **"ויזרח לו השמש" - ל"ו** דייקא, שזרח עליו האור הגדול של **ל"ו** נרות חנוכה שעתידים בניו להדליק בחנוכה, כדי לרפאות את צליעתו ברגל שמאל שהיא כנגד מדת הוד, כי בחנוכה זכו החשמונאים לתקן מדת הוד כמו שיתבאר לפנינו.

הנה מה טוב ומה נעים לרמז ענין זה במה שכתוב לפני שחזר יעקב אבינו בלילה לקחת את הפכים הקטנים (לב-כד): **"ויקחם ויעבירם את הנחל ויעבר את אשר לו"**. רמז לנו הכתוב בכך כי יעקב אבינו המשיך על שורש נשמות כל י"ב השבטים **"את הנחל" - נח"ל** נוטריקון **ל'הדליק נ'ר ח'נוכה**, ומוסיף הכתוב עוד **"ויעבר את אשר לו" - ל"ו** דייקא, שעשה הכנה לשמונת ימי חנוכה שמדליקים בהם **ל"ו** נרות.

מקור נוסף מה"חתם סופר" וה"דברי חיים"
"ויותר יעקב לבדו" - "לכדו" של נס חנוכה

יסוד נשגב זה מבואר גם כן בדברי מרן ה"חתם סופר" זי"ע ב"תורת משה" (פרשת וישלח ד"ה ויאמר למה זה תשאל לשמי), כי יעקב אבינו סלל ברוח קדשו ובתפלתו את הדרך לנס של חנוכה, שמבאר בדברי קדשו מאמר חכמינו ז"ל שדרשו על הכתוב **"ויותר יעקב לבדו"**, אל תקרי **"לבדו"** אלא **"לכדו"**.

ויש לציין כי מאמר זה הובא בדברי רבינו בחיי על הפסוק: **"ויותר יעקב לבדו, דרשו רבותינו ז"ל לכדו קרי ביה, מלמד שחזר על פכין קטנים"**. וכן מצינו מאמר זה ב"דעת זקנים מבעלי התוספות" (שם): **"ויותר יעקב לבדו, פירש רש"י מלמד שנשאר על פכים קטנים, וסמך לדבר מדכתיב לבדו, אל תיקרי לבדו אלא לכדו"**. ומבאר ה"חתם סופר" הענין בזה בלשון קדשו:

"ויש לומר על פי מה שאמרו חז"ל על ויותר יעקב לבדו - לכדו, שנשאר על פכים קטנים. ואפשר לומר לפי מה דאיתא ברוקח בהלכות פורים (סימן רלה), **שיעקב היה רואה עכשיו כל העתידות שיבואו על בניו, ורמז על זה** (בראשית לב-יב) **ה'צילני נ'א מ'יד ראשי תיבות המן, ותיקן עכשיו הכל להצלחת בניו... וגזירת המן נכלל בגלות מדי, ואחר כך בין מדי לאדום היה יון, ושם זכו ישראל לנס חנוכה, וזה מרומז בויותר יעקב לבדו, שהתבונן מה יש לו עוד לתקן בגזירת יון, וזהו לכדו שיעשה נס לבניו וידליקו נרות חנוכה"**.

וכן מבואר עוד ב"תורת משה" (פרשת וישב בפסוק וישב ראובן אל הבור) שיעקב אבינו חזר על פכים קטנים, להכין את הפך שמצאו החשמונאים שהיה חתום בחותמו של כהן גדול. וכן מבואר ב"דברי חיים" להגה"ק מצאנז זי"ע (חנוכה דף סא טור ב): **"ולזה מבואר במדרש שיעקב שכח פכים קטנים, היינו הפך של נר חנוכה"**.

הנה כי כן מכל האמור יפתח לנו פתח להבין פירוש הכתוב: **"ויותר יעקב לבדו"**, שחזר בלילה על פכים קטנים של חנוכה, **"ויאבק איש עמו עד עלות השחר"**, שרו של עשו נאבק עמו לקחת ממנו הפכים הקטנים שהכין לנס חנוכה, **"וירא כי לא יכול לו" - ל"ו** דייקא, שלא היה יכול לבטל את הנס של חנוכה שמדליקים בו **ל"ו** נרות, **"ויגע בכף ירכו"**, שפגם במדת הוד שהיא בבחינת רגל שמאל, **"ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו"**, שהיה צולע על ירכו בגלל הפגם במדת הוד. אמנם בסופו של דבר **"ויזרח לו השמש"** - זרח עליו האור הגנוז של **ל"ו** נרות חנוכה, **"והוא צולע על ירכו"**, כדי לרפאות את צליעתו על ידי התיקון של מדת הוד.

הפגם במדת הוד רגל שמאל של יעקב אבינו
והתיקון במדת הוד בשמונת ימי חנוכה

הבה נמשיך במסע הקודש לבאר הקשר בין מה שחזר יעקב אבינו על הפכים הקטנים כדי לעשות הכנה לנס חנוכה, ובין מה שפגם שרו של עשו ברגל שמאל של יעקב שהיא כנגד מדת הוד, על פי מה שהאריכו בספרים הקדושים בשם רבינו האריז"ל (פרי עץ חיים שער החנוכה), הטעם שתיקנו חכמינו ז"ל שמונת ימי חנוכה בהלל והודאה, כמבואר בגמרא (שבת כא:): **"קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה"**, כי בשמונת ימי חנוכה תיקן מתתיהו את מדת ההוד שפגם בה שרו של עשו כשנגע בכף ירכו של יעקב.

וכן מבואר ענין זה ביתר שאת ב"תיקוני זוהר" (כח: כט.): **"הוד, תמניא יומי דחנוכה"**. פירוש, שמונת ימי חנוכה הם כנגד הוד שהיא המדה השמינית מלמעלה למטה: **כתר, חכמה, בינה, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד**. וביאור הענין בזה על פי מה שמבואר בזוהר הקדוש (בראשית כו:), כי שרו של עשו שהוא הס"מ פגע ברגל שמאל של יעקב, וידוע כי רגל ימין היא כנגד מדת נצח, ורגל שמאל היא כנגד מדת הוד, כמבואר בתיקוני זוהר במאמר "פתח אליהו" (הקדמה יז.): **"נצח והוד תרין שוקין"**.

נמצא שכאשר פגע הס"מ ברגל שמאל של יעקב פגע במדת הוד, וזהו שמבואר בזוהר (שם): **"הוד שוקא שמאלא דעלה אתמר ליעקב והוא צולע על ירכו"**. וכתב על זה בהגהות "נצוצי אורות" להגה"ק החיד"א זצ"ל (אות א): **"מכאן משמע דבירך שמאל אחז המלאך ליעקב והוא נגד הוד"**.

מה נפלאים דברי השל"ה הקדוש (חנוכה) שמבאר לפי זה הטעם שתיקנו חכמינו ז"ל לומר **"על הנסים"** בתפלת שמונה עשרה דוקא בברכת הודאה **"מודים אנחנו לך"**, שבה אנו משתחווים להקב"ה בברכת הודאה בשתי הרגלים שהן כנגד נצח והוד, כדי לתקן בזה את הפגם במדת הוד שהיא רגל שמאל, ומאחר ששתי הרגלים קשורות זו בזו, שהרי אי אפשר ללכת ברגל אחת בלבד, נמצא כי כשנפגמה רגל שמאל נפגמה גם רגל ימין, לכן ההשתחוואה בברכת הודאה היא בשתי הרגלים נצח והוד.

יסוד כל התורה הוא הודאה להקב"ה המבטלת את הקליפה של כוחי ועוצם ידי

בדרך המלך נלך לבאר מדוע היה חשוב כל כך לשרו של עשו להילחם כנגד הפכים הקטנים של נס חנוכה, וכשראה שלא עלה בידו לבטלם פגע בכף ירכו של יעקב שהוא כנגד מדת הוד, בהקדם לבאר מה שתיקנו לומר בנוסח על הנסים: **"כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך"**, ודקדקו המפרשים איך אפשר להשכיח מן האדם את התורה שהיא תלויה בזכרון של אדם.

ונראה לבאר הענין בזה על פי מה שמצינו כי שורש קיום מצוות התורה הוא, מחמת הכרת הטוב שמכירים ישראל להקב"ה שהוציאנו ממצרים. דבר זה אנו למדים ממה שפתח הקב"ה במתן תורה את עשרת הדברות (שמות כ-ב): **"אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"**. ופירש רש"י בשם המכילתא: **"כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי"**.

נמצינו למדים מזה יסוד גדול כי החובה המוטלת על ישראל לקיים תורה ומצוות, היא משום שהם חייבים להכיר טובה להקב"ה שתיקן את נשמתם בהוצאתם ממצרים ששקעו שם במ"ט שערי טומאה. וזהו שאומר הקב"ה (ישעיה מג-כא): **"עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו"**. ופירש רש"י: **"עם זו יצרתי לי, למען תהלתי יספרו"**. הרי מבואר כי תכלית יצירת ישראל היא כדי שיספרו תהילות ה', שבכך אנו מביעים את הכרת הטובה לה' על כל הטוב אשר גמלנו ברוב רחמיו וחסדיו.

והנה מקרא מלא דיבר הכתוב (דברים ח-יא): **"השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך לבלתי שמור מצוותיו ומשפטיו וחוקותיו אשר אנכי מצוך היום. פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת. ובקרך וצאנך ירביון וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה. ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים... ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל"**.

הרי לנו דברים ברורים כי שורש הקליפה של שכחת הקב"ה ותורתו, הוא על ידי שהיצר הרע מכניס באדם קליפת הגאוה שיטעה לחשוב **"כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"**, והעצה להתגבר על קליפת שכחת ה' ותורתו, היא להזכיר לעצמו בכל עת ובכל שעה מה שהקב"ה מצווה אותנו: **"וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל"**.

הנה כי כן יתבאר היטב הטעם שתיקנו לומר **"כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך"**, שהתנגדו למדת ההודאה לה', וביקשו להשריש בהם את קליפת הכפירה של **"כוחי ועוצם ידי"**, שעל ידי זה מתבטל קיום כל מצוות התורה שהוא מצד הכרת טובה להקב"ה. וזהו הטעם שהדגישו לומר **"על עמך ישראל"** דייקא, שנקראו **ישרא"ל** על שם השילוב של מאה ברכות עם מספר **אמ"ת**.

על המגן של החשמונאים היה כתוב "מכבי" ראשי תיבות מ' כ'מוכה ב'אלים י' וכן ב'רוך כ'בוד י' מ'מקומו

יומתק להבין בזה מה שכתבו החשמונאים על המגן שלהם **"מכבי"**, וכתב בשל"ה הקדוש (מסכת תמיד פרק תורה אור אות ב), כי **מכב"י** נוטריקון (שמות טו-יא): **"מ' כ'מוכה ב'אלים י'י"**. וכן הוא נוטריקון שלא כסדר האותיות (יחזקאל ג-יב): **"ב'רוך כ'בוד י' מ'מקומו"**, כי יצאו למלחמה אף שידעו שהם חלשים ומעטים כנגד היוונים הרבים והחזקים, כי בטחו בשם **הוי"ה** שיעשה להם הקב"ה נס למעלה מדרך הטבע.

הנה כי כן זהו הענין שחזר יעקב על פכים קטנים של נס חנוכה, כדי להשריש בכל אחד מישראל שצריך להודות לה' על כל דבר ודבר, אשר כפי המבואר הוא יסוד כל התורה. וזהו גם כן הטעם שנלחם שרו של עשו עם יעקב לקחת ממנו הפכים הקטנים של נס חנוכה, וכשראה שלא הצליח **"וירא כי לא יכול לו"**, שלא היה יכול לבטל **ל"ו** נרות חנוכה, **"ויגע בכף ירכו"**, לפגוע במדת **"הוד"** להשכיח מן האדם שעל כל דבר בחיים צריך להודות ולהלל לה', אולם הקב"ה עמד לימינו של יעקב **"ויזרח לו השמש"**, להאיר לו מהאור הגנוז של **ל"ו** נרות חנוכה, ובכך ריפא את יעקב מצליעתו בפגם של כף ירך יעקב מדת ההוד.

מעתה יאירו עינינו להבין הטעם ששרו של עשו נלחם כל כך כנגד מאה ברכות הודאה שמברכים ישראל בכל יום, כי הוא יודע שאם נודה לה' בכל יום על כל הטוב אשר גמלנו, כי אז נרגיש מחויבים לקיים את כל התורה, ומכלל הן אתה שומע לאו, כי על ידי ביטול מדת ההודאה עלול האדם לפרוק מעליו עול תורה ומצוות. וזהו ענין הפגם בכף ירך יעקב ובפרט ברגל שמאל שהיא מדת **"הוד"**, שלא לכרוע ברך לה' בהודאה כדי לבטל בכך קיום כל התורה.

אמנם יעקב אבינו התגבר עליו, כמו שכתוב **"ויזרח לו השמש"**, לעשות הכנה לכל הדורות הבאים אחריו, להאיר לנו על ידי **ל"ו** נרות חנוכה כדי לתקן את הפגם במדת ההוד שנרמז בצליעתו של יעקב אבינו, שנכרע ברך לפני הקב"ה בברכת **"מודים אנחנו לך"**, ועל ידי זה נזכה לקיים את כל התורה שקיומה מיוסד על הכרת טובה להקב"ה.

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו – לעילוי נשמת אמם האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה

משפחת קעסט הי"ו – לעילוי נשמת מרדכי צבי ז"ל בן ילחט"א יצחק אלימלך קעסט, נלב"ע כ"ג כסלו תשפ"ב

להורדת המאמרים shvilei.com לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com